Poezia optzecistă, azi – Cassian Maria Spiridon: *Noduri* şi (alte) semne ale suferinţei de a fi

Emanuela ILIE

A devenit, deja, un obicei destul de păgubos să îţi începi recenzia, articolul ori chiar studiul cu pretenţii aulice despre cutare sau cutare antologie de autor, de generaţie ş.a.m.d. prin a face observaţii „de substanţă" despre calităţile/ virtuţile unui asemenea op, bine cunoscute împătimiţilor poeziei încă din eseul, la rândul lui des citat, al lui T.S. Elliot, *Ce este poezia minoră?* E adevărat, ele nu trebuie trecute sub tăcere, dar o antologie arată mult mai mult decât posibilitatea de a oferi, de pildă, într-un spaţiu relativ redus, cele mai vizibile date ale unui univers poetic, în coordonatele lui surprinse în devenirea vie, altfel spus, de a înregistra, subiectiv, fireşte, esenţialul unei creaţii de autor. Datele problemei par pentru unii a nu se schimba prea mult când antologatorul este poetul însuşi, dar acest caz cu totul aparte ridică o altă interogaţie: nu cumva procesul opţiunii, al selecţiei este cu mult mai semnificativ, în sine, prin coeficientul sporit de suferinţă implicat astfel? De ce să nu vorbim mai mult de durerile, de non-virtutea astfel implicată în acţiunea antologatorului? Cred, altfel spus, că plimbarea prin propria grădină lirică şi culegerea celor mai alese, mai preţuite dintre florile poeziei, (cf. gr. *anthos* – floare şi *legein* – a culege) este o mărturie a unui proces în care suferinţa prevalează asupra plăcerii.

Antologia lui Cassian Maria Spiridon - *Noduri pe linia vieţii (antologie de poezie 1985-2006*), col. Biblioteca Românească, Editura Paralela 45, Piteşti, 2007 – şi-a pus, fără îndoială, autorul într-o astfel de situaţie, nu fără ieşire, cum se observă: titlul însuşi nu arată altceva decât conştiinţa lucidă a fragmentării, a ruperii, a selectării unor experienţe lirice, dar şi biografice, capitale. Să recunoaştem, mai întâi: chiar un ne-cunoscător în prealabil al operei scriitorului ieşean poate să-şi facă o impresie, nu doar necesară, ci şi suficientă, despre tabloul în care se decupează cele mai reprezentative bucăţi ale volumelor scrise cu trudă, cu „flacăra flămândă", cu sudoarea nu doar intelectuală, în peste două decenii. Cu atât mai mult este câştigat cititorul apt, măcar din auzite, a-l înscrie pe Cassian Maria Spiridon, alături de alţi convivi din urbile moldave, dintre care să-i amintesc aici doar pe Adrian Alui Gheorghe, Nichita Danilov, Gellu Dorian sau Lucian Vasiliu, într-o serie valorică redusă, cea a optzeciştilor de avangardă, în sensul de categorici supravieţuitori dintr-o veritabilă armată de nume deja mai mult sau mai puţin uitate. Parcurgând cele mai reuşite texte din volume mai vechi sau mai noi ale celui ce se mărturiseşte „un labirint/ un cuvânt sinucigaş", el îşi poate cu siguranţă face mai mult decât o idee despre liniile de forţă ale unui imaginar construit, încă de la început, pe primatul *rupturii* (exact ce spuneam înainte) din sine prin şi întru poezie. Iată, ca justificare potenţială, un fragment din *Leme la pierderea numelui,* selectat din primul volum de autor, *Pornind de la zero* (1985): „de dimineaţa până seara/ şi-n tot lungul nopţii/ toţi mor cum mor şi eu/ nu tocmai prin acest poem/ nu tocmai dar şi prin

„Philologica Jassyensia", An III, Nr. 2, 2007, p. 49-54

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)

el". Tot pe ideea de sfâşiere, de ruptură permanentă dintr-un sine căruia nu îi este străină alteritatea interioară, perceperea străinului ostil ce încearcă emanciparea dintr- un sine multiplu, este construit poemul *Non plus ultra*, selectat din primul volum de autor, *Pornind de la zero* (1985): „eu vin/ pornind de la zero/ desculț/ vin îmbrăcat simbolic// în coastele veacului/ însângerat de un sfârşit/ enigmatic//acesta-i cuvântul/ strigătul verde/ blic pe cer/ drept în Ocean/ pe obraz trăgând linii sângerânde/ neverosimile/ soarele ca o tipsie încinsă pe creier/ nevoile fiziologice ale trupului/ în care… Doamne!/ mă satur de zbuciumul interior al fiecărui organ".

De aici, şi ideea necesității unui sens al existenței; nu întâmplător, opțiunea pentru un motto din *Fraţii Karamazov*, care a determinat, de altfel, să curgă multă cerneală… generos comparatistă (şi pentru că tot veni vorba de comparațiile uneori greu de admis, să amintesc faptul că Dostoievski e doar primul dintr-o serie ce i-a inclus, printre alții, pe Camus, Kafka, Musil, Eminescu, Bacovia etc.) E adevărat că, în alte cazuri, opțiunea însăşi pare un fel de teribilism intelectual, în sensul deghizării nu întotdeauna reuşite al unui complex de superioritate; o spun mai ales pentru că a devenit aproape o regulă astăzi, chiar şi în poezia milenaristă minoră, a-ți adăposti inclusiv elucubrațiile „(e)scatologice" sub scutul de neviolat al unui citat dintr-un nume obligatoriu celebru. Dar această nefericită formă de epatare intelectuală este cu totul exclusă la un poet cu simțul măsurii, care-şi ştie, de bună seamă, încă de la început, locul în „arsenalul pietros de cuvinte" al liricii actuale, dar care are suficient orgoliu pentru a-şi trasa, devoalându-şi afinități elective, o coordonată spirituală *sine qua non*. Chiar *Pornind de la zero* (deşi nu se crede, cu certitudine, singur printre poeți…) trebuie să permiți o posibilă includere într-o familie a împătimiților vieții în suferință, a căutătorilor statornici de sens scriptural… Dacă am exclude cu totul o altă variantă posibilă: ca opțiunea lui Cassian Maria Spiridon, citarea constantă a unor nume ca Dante, Wittgenstein, Aleixandre, Hölderlin, Eminescu, Rilke, T.S. Eliott să arate faptul că scriitorul ieşean ştie – ceea ce nu este deloc exclus, odată ce îl aminteşte, şi nu o dată, pe T.S.Eliott – concepția poetului-critic privitoare la sensul şi justificarea citării, exprimată în *The Sacred Wood Essays on Poetry and Criticism*: „Una dintre cele mai sigure probe este felul în care împrumută poetul... Poetul bun împrumută, de obicei, de la poeți îndepărtați în timp, străini ca limbă sau deosebiți ca interese". În fine, s-ar putea, de ce nu, ca o atare opțiune pentru scriitori şi filosofi ce au schimbat fața culturii universale să arate, ca la Eliott însuşi, un orgoliu şi o inteligență a contextualizării, vizibilă mai cu seamă în textele în care mi se pare că intenția realizării unor replici (cât se poate de) personale unor poeme „canonice" prevalează asupra dorinței de a construi un sens, un „tâlc" ficțional prin mijloace proprii; e cazul unui poem precum *Din scorbură*, din care voi reproduce, spre ilustrare, doar prima şi ultima strofă: „cu încredere vorbesc/ despre/ răsfrângerea trupului în oglinzile cerului/ ca într-o rugăciune// în răcoarea dimineții/ stau/ cămaşa flutură/ ca pânza corabiei/ ajunsă în port/ totdeauna singur/ am un cerc roşu/ desenat (acolo unde se află inima)".

Cum se poate observa în oricare dintre aceste fragmente sincopate, impresia vizibilă pe care o lasă discursul liric - rupt, sacadat, nu doar suferind - este că însuşi timpul circumscris apare ca unul al suspendării, al ruperii; nu de puține ori, asistăm chiar la o suspendare a eroului însuşi, între timpuri – şi timpi - ai continuei lupte, ai continuei dureri de a exista, de a se situa „gol/ singur// persuasiv ca textul/ filosofului de cucută", într-o amărăciune a existentului. De aici, metafora *crucificării*, ce apare în

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)

diferite fragmente textuale pentru a puncta ideea de sacrificiu, desigur, dar de un sacrificiu trăit cu voluptate, în numele unui alt fel de mântuire; de fapt, în suferință se ghicește, mai mult decât conștiința lucidă a durerii predestinate, intuiția imposibilității de a trăi *altfel* și implicit de a o schimba. Ca în cumplita suspendare a lui Iisus între cer și pământ, între viață și moarte, poetul se dăruiește unui abis resimțit, întocmai ca *pharmakon*-ul grecesc – ori harul arghezian – când ca un blestem, când ca o binecuvântare, dar întotdeauna ca un dat necesar, ca o realitate imanentă ființei: „cuiele/ sârma ghimpată sunt necesare". Așa se explică și apetența pentru glisarea perpetuă între un *ieri* al suferinței epurate grație unei încrederi în sensul ei catharctic și un *azi* al dezechilibrului, al cumpenei (câtă vreme timpul viitor rămâne de regulă unul al morții): „abia mă aflu/ printre degetele dureroase/ mușchii febrili/ ochii uscați/ abia mă descopăr/ alcătuire dureroasă de fibre și oase/ neliniștite/ întrebătoare/ formă fierbinte/ călătoare prin sahara/ -maternității-/ văd viața/ în luneta antropofagă// zi incertă/ în care bobii nu-ți sunt hotărâți/ zi bolnavă/ de cumpănă/ măruntă ca viața// în centrul suferinței/ echilibrul/ cuielor din palmă" (*Scintilații*).

Sursa majoră a suferinței emanate de scriitura lui Cassian Maria Spiridon este – într-o bună tradiție, recunoscută, de altfel, de poet, a romantismului structural – cred că este cea determinată de timpul perceput ca desfășurare de forțe organice, vii, urieșești, ca un principiu ordonator, în același timp matcă a toate câte ființează. Ca și romanticii secolului al XIX-lea, de altfel, poetul are obsesia timpului devorator, organic, ce-și hrănește substanța îngurgitând, insațiabil, din carnea experiențelor umanului literalmente trăind sub tirania trecerii, văduvit în plus de posibilitatea eternității, sau măcar de certitudinea ei. Însăși singularitatea, unicitatea ființei pare amenințată de spectrul dispariției, al trecerii spre un *dincolo* perceput, de *dincoace*, ca unul al negării totale, al dizolvării. O certitudine subsecventă este moartea, prezența-absență; poetul știe, de bună seamă, că *mors certa, hora incerta*, situându-se în aceeași tradiție (postaugustiniană) ce consideră moartea imanentă vieții, însoțind-o încă de la naștere: „pentru a cunoaște moartea/ în toate ale sale mărunțișuri/ îmbătrânesc pân' la durere".

Iată, în fond, într-o formă redusă la maximum, esențializată, sensul trudei omului și poetului ce trebuie să îmblânzească, spre a cunoaște, realitatea în egală măsură primă și ultimă, percepută astfel încă de la începutul efortului de integrare poetică (fragmentul anterior de *Scintilații*, text-cheie ce ordonează principii și rigori formale, dar și ideatice de la care Cassian Maria Spiridon nu se va abate niciodată, a fost inclus mai întâi în *Zodia nopții*, volumul din 1994). Nu-i vorbă, poetul știe, ca și Heidegger, într-o conferință dinainte de *Sein und Zeit*, că a-și pune întrebarea „Ce este timpul?" este inutil, câtă vreme realitatea trecerii lui inexorabile este una axiomatică; o înlocuiește, inspirat sau doar resemnat, cu singura interogație viabilă asupra dușmanului necruțător al biologicului: „Cum să îi faci trecerea suportabilă?" Răspunsurile sunt, de bună seamă, aceleași cu ale modelelor rezistente la módele poetice, spre a căror re-lectură, în fond, îndeamnă permanent, cu luciditatea proprie fondatorului unor reviste de cultură poetică, degustător, cum am văzut, al poeților… (con)sacrați. O posibilitate este poezia însăși, la rândul ei supusă vederii scindate, metamorfozei continue. Impresia de ansamblu, e-adevărat, confirmă încrederea extraordinară pe care Cassian Maria Spiridon o are în poezie ca una dintre esențele vieții. În treacăt fie spus, poetul a declarat, deloc întâmplător, într-o serie de interviuri, că este adeptul unei concepții hegeliene, conform căreia poezia este cea mai înaltă manifestare a spiritului; că, pentru el, prin poezie se

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)

deschide o fereastră spre suflet, spre propria intimitate. La fel, nu mai puțin important e faptul că poezia rămâne, din punctul său de vedere – inspirat, de bună seamă, din teza lui Brémond – o posibilă cale de acces spre Dumnezeu (într-un interviu acordat undeva lui Marius Vasileanu, citim, de pildă, o afirmație deloc şocantă a poetului, convins că „vom ajunge, cu timpul, să citim doar poezie şi rugăciuni"). Această idee ar confirma o posibilă impresie la parcurgerea paginilor antologice ale lui Cassian Maria Spiridon: că poetul ar scrie o poezie aşa-zis feminină, a sensibilității încheiate în forme sublime, rod de altfel al unei melancolii (tot feminine?) moldoveneşti, pe care de altfel scriitorul o recunoaşte şi, în consecință, cu care se luptă. Am avut senzația, nu de puține ori, că el resimte nevoia imperioasă de a opune o rezistență hotărâtă laturii caline a personalității, inclusiv creatoare (de altfel, nu e singurul scriitor la care lupta cu melancolia moldovenească „purtată în sânge", resimțită ca un stigmat pare a fi constantă). Confuză, insinuându-se, perfidă, în vinele bărbatului care o refuză, fără prea multe şanse, apare ca una dintre cauzele alunecării scriitorului pe o pantă periculoasă, spre o zonă a difuzului, a obscurității lăuntrice, imposibil de controlat. De aici, neliniştea, debutul recunoscut al angoasei: „vino zeiță Nemesis/ măsoară/ ce a rămas în inimă neclar/ priveşte distantă/ fără mânie/ cum se bâlbâie paşii/ cum încercăm să scoatem curată/ din sânul tristeții [pletoric]/ melancolia/ [lucidă/ ca o maşină de calcul bine reglată]-***.

Iată deci că această „chinuitoare apăsare/ teascul vişiniu al pustietății", cel ce pavează întreg *Drumul spre eşafod*, ar fi, aşadar, rezultatul unui calcul abil, care să potențeze, probabil, dramatismul trăirii. Ce nu lipseşte nici un moment din cărțile lui Cassian Maria Spiridon, adâncit, de voie, într-un patetism al rostirii de sine rar întâlnit în lirica actuală. Ai senzația, citindu-i fragmente întregi din oricare volum, începând chiar cu *Pornind de la zero* şi terminând cu *Nimic nu tulbură ca viața*, că actul scrierii este însoțit, lucid, cu gesturi largi, cu poze generoase, desigur, de inspirație romantică; că, de asemeni, tonalitatea este subsumată declamatoriului şi spectaculozității întotdeauna căutate (deşi pare mai degrabă a prefera contrariul, nu firescul gesticii îi este propriu): „m-am lovit până piatra a plâns/ continuam a lovi/ până am fost/ totuna cu piatra" (*M-am înțeles*). Sau: „pe țărmul Oceanului /eu / cel mai trist (pelican)/ deplâng casele şi picioarele// bob cu bob se prefiră/ lacrimă peste lacrimă / cumplit// lăsând goală scobitura ochiului" (*Drumul spre eşafod*).

La fel de adevărat este că alteori suntem surprinşi să descoperim imagini despre virilitatea poeziei: forța, curajul ei şi implicita *Victorie asupra viului* prin actul dublării lui în discursul liric, întors asupra propriei individualități. Pentru a intra în starea de grație propice intuirii miezului liric al lucrurilor, a increatului mascat în poem şi pentru convertirea lui în existent textual – *Starea a treia (potențialitatea*) – scriitorul se pregăteşte, îşi pregăteşte, printr-o formă de ascetism fizic şi de vizionarism oniric, accederea într-un spațiu privilegiat, al libertății neagresate decât de vitalitatea unei naturi desfăşurate atât pe orizontal, cât şi pe vertical: „m-am prezentat/ dimineața/înalt/ încheiat la nasturi şi copci/ în aerul rece// în fața plutonului/ după o noapte plină/de vise pregătitoare/ fără vin sau femei// (o imagine mărită microscopic/ a unei molecule/cu bastonaşe infuzori plasmă ocrotitoare// un ocean de libertate/ cât hăul/unei lacrimi// o imagine vie)// bucurie liniştită/ când pieptul ți-e liber în brizele mării/când sărată aripa vântului îți intră/ în nări/ când doar soarele loveşte cu săgețile apei/ în ochi/ când doar glasul pescăruşilor sfredeleşte-n/ urechi/ în rest… aşteptarea". Pe aceeaşi linie, apare câteodată imaginea simbolică a unei „încercări de atac la baionetă/luptă corp la corp",

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)

resimțită deci visceral, organic de poetul-soldat (rămășițe ale lecturii stănesciene?) care nu poate decât să își distrugă poemul închistat, înregimentat între atâtea lejere/ poetici/ de o zi" – *Lăsarea la vatră*. Refuzul rigorii formale se adaugă altui refuz necesar: refuzul cuviinței în sensul de cumințenie; îmblânzirea poeziei, capitularea ei nu înseamnă în nici un caz cumințirea, cedarea armei, adică a mijlocului nu de a se apăra, ci de a provoca. Căci o poezie bună, crede Cassian Maria Spiridon, trebuie să fie ofensivă, nu defensivă, să distrugă obișnuințe, nu să le menajeze: „ce rost are o poezie care/ nu înspăimântă pe nimeni/ ce rost își au cuvintele adunate/ în rânduri solemne/ când de nicăieri nu va răsuna/ focul de armă/ ce fior metafizic ar putea să se nască/ dintr-o înșiruire cuviincioasă de vorbe// nici calde nici reci /"(***).

Dar să revin la modalitățile de a se opune alunecării nedorite, resimțite cu un constant debut de angoasă (prefer aici termenul, deși îi putem identifica sursa, celui de neliniște ori de teroare). Scuturându-se lucid de tentații pasagere („alcool şi uitare/ în crampoanele dimineții"), poetul se îndreaptă şi ne îndreaptă spre o altă sursă a poeziei de substanță (lectura *ad fontes* rămâne oricum singura admisă în subtextul poemelor construite, ele însele, ca o continuă ilustrare a substanțialului de un autor care mărturisește că „Absorbis/ zeul cel trist şi însingurat/ mă trage în adâncuri"). Această sursă imanentă oricum lirismului autentic, iubirea, este cea mai vizibilă dintre „săgețile de lumină/ înveninate de muzica mută a substanței". Am spune, în termenii lui Al. Paleologu, că, exact ca la unii clasici, iubirea rămâne, singurul antidot al morții, sau măcar singurul ei paliativ. Echilibru necesar, recuperare a inocenței primare, într-o reducere la unitatea indivizibilă în care rezidă însăşi esența vieții, anulare implicită a morții ce terorizează, am văzut, ființa până la relevarea celor mai întunecate resorturi interioare: „zăpezi s-au adunat pe creştet/ imaculate suflete vor aburii// cu şoapte luminoase/ dimineața/ tu vei fi mereu mai depărtată/ cum astrele se-alungă în zborul lor/ atrase aprig de puteri ascunse/ ce țin în echilibru şi dau haosului sens/ supusă gravitației/ absorbită/ de gura fluctuantă/ iubirea își trimite/ în suflete/ atomii fără moarte".

Iubirea ca rezistență, poetica unei clipe unice, splendoarea cuplului încremenit în atitudini hieratice, iată spre ce tinde în fond poetul în texte risipite în toate volumele, aflându-şi expresia rotundă în *Podul* din *Clipa zboară c-un zâmbet ironic* (1999): „acum/ ne vom iubi încet şi lung/ un mal e alb/ un mal e negru/ şi frigul e pretutindeni// pentru noi/ iubirea mai rămâne/ să ne-nveţe cum se construieşte/ cărămidă peste cărămidă// pilon după pilon/ şi din arcadă în arcadă/ podul care leagă/ alb şi negru". Sau în *Atelierul de pictură*, aflat în miezul volumului *Dintr-o haltă părăsită* (2000), centrat pe o dramatică tentativă de a se refugia, cu o „sfială de aripi obosite", la adăpostul unei întâmplări în doi ce-şi refuză hazardul: „este un joc/ al dragostei/ sfâşietor/ suntem lumi/ atât de diferite/ zbuciumate// încarcerați în ramele tăcerii/ cu inimile copleşite/ pe umeri cu poveri neînțelese" etc.

Clipa transformată în mistică, religiozitatea clipei smulse alunecării spre moarte, accidentalul transformat în transcendental, iată, până la urmă, însuşi sensul vieții în care crede, obstinat, poetul, şi cu care își investeşte, lucid, şi discursul liric, impregnat constant cu sintagme de gen, menite a aşeza totul sub semnul sacralității. Ca *La un concert pascal*, întreaga poezie trebuie impregnată cu conştiința transpunerii într-un „requiem fără morminte/ fără cadavre/ cruci şi/ sau oseminte", căci *Sensul vieții,* căutat în absolut orice text al lui Cassian Maria Spiridon, rămâne fundamental religios:"(cu judecata înghețată/ cu o privire de-nceputuri/ încerc să aflu trupul firii)// e

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)

tristă clipa întrupării/ privesc deştept la ceasul vieţii/ cum îşi desfiră limbile-n durere/ acolo ne aşteaptă mântuirea."

Dacă poezia lui Cassian Maria Spiridon, aşa cum apare ea în antologia *Noduri pe linia vieţii*, este una a suferinţei, a experienţei torturante de a traversa un teritoriu al permanentei interogaţii asupra sensului acestei vieţi reductibile, până la urmă, la o imagine chiromantică nelipsită de savoare, nu e mai puţin adevărat că scriitorul încearcă, pe tot parcursul ei, să găsească un ax, un punct de sprijin care să valorizeze altfel, să justifice şi să convertească această suferinţă. De ce nu, şi într-o mistică a existentului trăit la modul total, cu o durere poate căutată, dar în orice caz vie, pătimaşă, cum rareori se mai scrie astăzi (în) poezie. Ostentaţia afişării unei forţe, a unei agresivităţi de „tigru la bătrâneţe" ori de „lup însingurat" nu acsunde altceva decât voinţa de a se recunoaşte. Or, semnul, tentaţia recunoaşterii este o evidentă, deşi nu întotdeauna eficientă, deghizare a dorinţei de autocunoaştere. „Sub lupa/ bulbucată a nopţii/ -în platoşa de frig a suferinţei", poetul Cassian Maria Spiridon se învăluie şi îşi strigă durerea doar pentru a se cunoaşte.

La poésie des années '80, aujourd'hui – Cassian Maria Spiridon: Des noyaux et d'autres signes de la souffrance d'être

Cassian Maria Spiridon est l'un des plus actifs poètes de la génération des années '80, qui reste d'ailleurs égale avec soi même, en ordonant dès le début de la création son univers lyrique autour de quelques obssésions fondamentales. La décodification de ses angoisses poétiques semble, aujourd'hui, plus facile, grâce à l'antologie recente, *Des noyaux sur la ligne de la vie*, qui offre le spectacle vivant d'une conscience lyrique troublante, qui glisse entre les limites possibles de la souffrance, dont la finalité reste toujours la connaissance de son être, à travers l'univers et l'altérité.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

BDD-A741 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 03:11:50 UTC)